

Sodelovanje med generacijami

Daš lahko le tisto, kar imaš. Na primer znanje...

Intervju Alenke Zgonik z Dušano Findeisen

Skoraj četrtina Slovencev (23 %), precej več od evropskega povprečja, meni, da so starejši breme družbi – so res, ali so samo postavljeni v ta položaj? Evropska in nacionalna politika glasno opozarjata, da morajo starejši v današnjem času prevzeti nove socialne vloge - človek v pokoju naj bi se med drugim občasno vračal na trg dela in izstopal z njega.

Vzpostaviti povezave z različnimi generacijami je pomembno tudi danes - kljub rastočemu individualizmu ali morebiti prav zato- kljub temu, da izginja kolektivna, skupna kultura, ki nas je nekoč povezovala. Individualizem nas vleče vsakega od nas na svoj breg in tako ločuje generacije, čeprav je v nas močna psihološka potreba, da bi bili povezani med seboj. Ni kaj! Današnji čas nas je oropal, oz. smo oropali sami sebe v imenu nekih vrednot, ki smo jih sprejeli, pa to niso vrednote človeka: ustvarjanje dobička res ni vrednota, ekonomija, ki je postala pomembnejša od človeka in njegovih potreb, to res ni prava pot.

Če se podrejamu ustvarjanju dobička, pa se sčasoma vse izčrpa in tedaj izgubimo sebe, pravi slovenska andragoginja, doc. dr. Dušana Findeisen, začetnica izobraževanja starejših v nekdanji Jugoslaviji in soustanoviteljica Slovenske univerze za tretje življenjsko obdobje ter njena dolgoletna predsednica, zdaj predstojnica inštituta za raziskovanje in razvoj izobraževanja pri Univerzi za tretje življenjsko obdobje v Ljubljani, predavateljica na Filozofski fakulteti v Ljubljani, evropska izvedenka za vprašanja zaposlovanja in izobraževanja starejših pri *Age Platform Europe* in ena od šestih zunanjih izvedencev evropske komisije direktorata za izobraževanje na področju izobraževanja starejših. Na njeni poti je še veliko drugih inovacij na področju izobraževanja odraslih: vrsto izobraževalnih programov v tujih jezikih poslovno sporazumevanje za prevajalce francoskega jezika, prve programe za nastopanje v javnosti, prve programe za malo izobražene, zaposlene na železnici, prve celostne programe za natakraje (jezik, ravnine jezika, obnašanje, gib, znanje s področja hotelirstva, programe za učitelje v razredih z mednarodno maturo, pripomogla je k prvemu oblikovanju koncepta funkcionalne pismenosti pri nas, oblikovala prvi učbenik za prostovoljstvo, na Slovenska tla je uvedla izobraževanje za razumevanje disleksije odraslih, področje menedžmenta v nevladnih organizacijah, skupaj s prof. dr. Ano Kranjc je zasnovala Andragoško poletno šolo za lokalni razvoj in oblikovala nov predmete na FF v Ljubljani Socio-kulturna animacija in izobraževanje za lokalni razvoj, zasnovala je skupaj s prof. Dr. Ano Krajc Andragoška spoznanja in jih tudi tako poimenovala... itd. Napisala je prve module za individualno izobraževanje oseb z izgorelostjo. Zgodaj se je pričela ukvarjati z vprašanjem Njena pot je polna inovacij, Dušana Findeisen je, to zdaj že dolgo ve, dislektik.

Danes se tradicionalna organizacija starostnih obdobij začena spreminjati in natanko ločenih starostnih obdobij ni več, kajti prekrivajo se. Tako se več ne upokojujemo dokončno, ko prispemo na konec delovnega obdobja. Po predvidevanjih evropske politike starosti in staranja naj bi vsi delali dlje in tudi tisti v pokoju naj bi se občasno vračali na trg dela. Živeli naj bi »med delom, upokojitvijo in starostjo«. Vendar zgolj občasno vračanje na trg dela, še posebno, kadar se vračamo v svoj nekdanji poklic in svoje nekdanje delovno okolje, morda ni najboljša rešitev. Navadno smo bolj zadovoljni, če se po upokojitvi pridružimo novim skupinam ljudi in si poiščemo nove življenjske vsebine, opozarja dr. Dušana Findeisen. Pomembno pa je, da po upokojitvi znova vzpostavimo vezi z vrstniki, kajti le ob njih se sestavimo v celoto, zaživimo v vseh, tudi nekdanjih podobah. Poleg tega se v tem življenjskem obdobju moramo povezovati tudi z drugimi generacijami, imeti široka socialna omrežja, v katerih so naši vrstniki, starejši od nas, pa tudi mladi.

Povezovanje generacij? Tudi univerza za tretje življenjsko obdobje je rezultat dolgoletnega prostovoljnega sodelovanja več generacij; gradili smo jo z roko v roki: strokovnjaki srednjih let, mladi študenti andragogike, starejši slušatelji. Tudi mentorji so še danes po 30-tih letih vseh starosti. Od 23 do 90 let so stari. Kriterij za to, da nekdo postane mentor pa ni njegova starost...temveč znanje, izkušnost, sposobnost vstopiti v dialog vzpostaviti povezave z različnimi generacijami je pomembno tudi danes - kljub rastočemu individualizmu, ki nas ločuje in kljub temu, da izginja kolektivna, skupna kultura, ki nas je še nedavno povezovala. V vseh nas pa je še zmeraj živa psihološka potreba po skupnosti, pripadnosti, spoštovanosti. Današnji čas je paradoksalen. To je čas, ki nas je marsičesa tudi oropal oz. smo oropali sami sebe v imenu nekih prednostnih vrednot, ki pa se obračajo proti človeku. Ustvarjanje dobička ni vrednota, ki upošteva človeka, ni merilo za dobro življenje. Spominjam se pogovorov, ki smo jih nekoč imeli v Vipavski dolini. Opozarjali smo, da je igralništvo kratkega daha, da za seboj pušča veliko socialnega trpljenja družine, ki težko lovijo ravnotežje, mlade, ki mislijo, da je življenje igra, mamila ipd., pa so nam dejali, da je najprej treba ustvariti denar, da je vse odvisno od tega. Pa menda igralništvo ni edini način, kako ga ustvariti. Če vse tržimo, vse, celo kulturo, pa sčasoma nimamo kaj tržiti, je dejal ekonomist Jeremy Riffkin. Sčasoma izgubimo sebe, poudarja dr. Findeisen.

Slovenija se med vsemi novimi članicami EU stara najpočasneje, imamo pa velik problem sodelovanja generacij. V *Euroflash barometru*, telefonski raziskavi o solidarnosti a zdi se, da imamo problem sodelovanja med generacijami izkazalo se je, da 23 odstotkov Slovencev (precej več od evropskega povprečja) meni, da so starejši družbi v breme. To pomeni, da ne vemo, da so starejši le kratek čas odvisni od naše pomoči, sicer pa veliko dajejo tako kot druge generacije. Do 60%vsega, kar imajo(čas, skrb, znanje, denar, nepremičnine, itd) gre k mlajšim generacijam. To pomeni tudi da starejših ne vidimo kot sodelavce, sopotnike, skrbnike, učitelje. Francoski sociolog, antropolog in filozof Pierre Bourdieu bi dejal, da zato in tako izgubimo človeški in kulturni kapital, ki ga potrebujemo.

Primeri medgeneracijskega sodelovanja

V Italiji je lepo število upokojenih menedžerjev ustanovilo organizacijo, ki dela z mladimi podjetniki. Menijo, da tisto, kar so v življenju dosegli, ni samo njihovo, da jim je skupnost

pomagala do dosežkov. Tako čutijo dolžnost, da ji nekaj prejetega vrnejo. Odločili so se, da vsakdo vzame vsaj enega mladega v svoje okrilje: postanejo njegov mentor. Mladim pomagajo razčleniti njihovo podjetniško idejo, pridobiti kredite. Z njimi stopajo korak za korakom do uresničitve ideje. Tako več kot 600 upokojenih italijanskih menedžerjev pospremi vsaj enega do dva mlada človeka na leto. Njihova pomoč ni samo strokovna, poslovna, materialna, svojim mladim varovancem ne dajejo na razpolago zgolj svojih socialnih omrežij, svojih stikov, ampak so jim pravi življenjski mentorji. Podobno so na pedagoški fakulteti v Ljubljani tudi v sodelovanju z univerzo za tretje življenjsko obdobje uvedli mentorstvo starejših (poučevanje angleškega jezika), namenjeno nekoliko mlajšim brezposelnim starejšim. Starejši, upokojeni in študentje univerze za tretje življenjsko obdobje so postali mentorji ali mentorice vsak enemu starejšemu brezposelnemu in 70 odstotkov slednjih je nato znova našlo zaposlitev. V odnosu med mentorji in mentoriranci seveda ni šlo le za angleščino, računalništvo in drugo znanje, ampak so se vsi udeleženi v projektu osebno okrepili, dobili so samozavest, stike pa ohranjajo tudi po tem, ko se nekateri že zaposlijo.

Industrijska družba je nedvomno potiskala starejše v pokoju v pasivne oblike življenja. Ker so nasprotovali temu, so na Nizozemskem že pred 30-timi leti ustanovili organizacijo *Senior Web*, ki je izobraževala starejše in jih uvajala v skrivnostni svet novih tehnologij, ki odpira vrata v svet. Tako je nastala množica, kar 500 starejših ambasadurjev interneta. Ti pa so svoje pridobljeno znanje utrjevali tako, da so ga prenašali na mlade invalidne osebe in na mlade v odročnih krajih. To je primer na glavo postavljenega stereotipa, češ da nova tehnologija pripada mladim in da lahko le mladi učijo starejše na tem področju. Znanje, kadar obstoja, ne pozna meja generacij in se pretaka v vse smeri.

V Nemčiji so spoznali, da naravoslovne in tehniške fakultete ostajajo brez študentov. Zamislili so si, da bi na te študije privabili več deklet. Da bi jih navdušili, so ustvarili projekte, v katerih so po spletu povezali upokojene znanstvenice s srednješolkami. Seveda ni šlo samo za naravoslovje ali tehniko, ali znanost, temveč za vzpostavljanje odnosa med starejšimi in mlajšimi ter za izmenjavo znanja in kulture. Ali drug primer: mladi imajo danes veliko možnosti, da študirajo v tujini in vstopijo v druge kulture. A ko pridejo v neko državo, se začno družiti predvsem z drugimi mladimi tujimi študenti in tako ne vstopijo v kulturo dežele gostiteljice. Starejši lahko tu s prostovoljnim delom ogromno prispevajo: postanejo tolmači kulture svoje dežele, spremljajo mlade od prvega trenutka, ko pridejo v deželo in pomagajo urejati kopico zapletenih administrativnih zadev, gradijo mostove, pletejo trdna prijateljstva med generacijami, pa tudi med deželami.

Daš lahko le tisto, kar imaš. Na primer znanje ...

Znanje starejših ne ostaja pri njih, temveč se pretaka v druge generacije in v lokalno skupnost. Da bi to dejstvo postalo bolj razumljivo tudi tistim, ki ne verjamejo v pomen izobraževanja starejših, je univerza za tretje življenjsko obdobje zgradila mrežo t. Im. *Kulturnih mediatorjev* napletla jo je skupaj z več slovenskimi muzeji. Kulturni mediatorji svoje znanje, pridobljeno na univerzi, darujejo obiskovalcem razstav in muzejskih prireditev. V slovenskem etnografskem muzeju so s svojim znanjem, denimo, obogatili razstavo o identiteti Slovencev. Naredili so videoposnetke z obiskovalci razstav, takšne, ki

predstavljajo sodobne načine življenja Slovencev različnih generacij. Ali pa kulturni mediatorji, ki na ljubljanskem kliničnem centru, zlasti na klinikah, kjer je ležalna doba daljša, prihajajo v bolnikovem »praznem« času in mu darujejo svoje tudi pravkar pridobljeno znanje in kulturo. Ta koncept je posnet po francoskem: bolnišnice se odprejo v lokalno okolje in same postanejo prostor kulture, kamor vstopajo nevladne organizacije, organizirajo prireditve, nastope, razstave itd. Naši kulturni mediatorji delajo tudi z otroki. Tisti iz študijskega krožka umetnost pripovedovanja pripovedujejo, ne le pravljice, otrokom v vrtcih, šolah, bolnišnicah, pa tudi odraslim v podjetjih (na prireditvah). Delajo v programih, s katerimi skušajo mlade z živo besedo obvarovati jemanja drog. Živa beseda je odnos in tega manjka v današnjem, preveč storilnostno naravnem času. Pripovedniki pa so vseeno najbolj zadovoljni v domovih starejših, kjer so stanovalcu bolj željni besede, kot pa otroci, ki so deležni veliko več pozornosti.

V Botaničnem vrtu v Ljubljani starejši študentje univerze za tretje življenjsko obdobje svoje znanje iz oblikovanja keramike prenašajo na mlajše obiskovalce ali delujejo kot vrtni prostovoljci in se ukvarjajo z vrtom samim. So tudi zagovorniki botaničnega vrta in bodo kmalu začeli ustvarjati vezi med botaničnim vrtom in posameznimi nevladnimi organizacijami. Tako se širi krog obiskovalcev botaničnega vrta in vedenje, da smo vsi odgovorni za ohranjanje biološke raznolikosti. V arhitekturnem muzeju v Ljubljani kulturni mediatorji raziskujejo dediščino naših arhitektov: pisma, slike, načrte, ki bi sicer ostala v depojih. V prirodoslovnem muzeju Slovenije pomagajo voditi srečanja otrok in mladih. Eden zadnjih projektov univerze za tretje življenjsko obdobje pa je mreža *znaš, nauči drugega*, kjer gre za darovanje znanja s področja računalništva. Tisti ki znanje ima, ga preda drugemu. Ko ga ta prejme, ga preda naslednjemu, ki ga še nima. »potrebe po znanju ne le računalništva, so namreč tako velike, da ne moremo čakati na občino ali državo, ampak se moramo organizirati sami v mrežo, ki tako izmenjavo omogoča. Nedavno smo mrežo menjave znanja, darovanja znanja prenesli tudi na podjetja. Eno prvih je i&s. Pri tem sodelovanju gre za naložbeno človekoljubje (Venture Philantropy): časovno omejeno stalno sodelovanje med podjetji in nevladnimi organizacijami in gre za medsebojno darovanje znanja. Podjetja lahko darujejo svoje strokovnjake in njihovo znanje ali pa materialno podporo nevladnim organizacijam in se pri tem tudi z njimi programsko povežejo. Tako pridobijo tudi sama: približajo se ljudem v njihovem okolju, ti pa postanejo njihovi glasniki in velikokrat tudi potrošniki njihovega blaga ali storitev. Nastane odnos, v odnosu dajemo in prejemamo, ni potrebna reklama, informacija ali kak drug posrednik med podjetjem in potencialnimi odjemalci. Podjetje vstopi v odnos in to v bližini, ne v oddaljenih krajih.

V Grosupljem so študentje univerze za tretje življenjsko obdobje pripravili program *sam doma* za otroke v počitniškem času. Na šoli so jih prepričevali, da nobenemu otroku ne bo do takega druženja s starejšimi. Pa je bilo ravno obratno. Kakih 100 otrok je preživelo lanske počitnice s starejšimi. V tem kraju študentje univerze za tretje življenjsko obdobje tudi kot prevajalci darujejo svoje znanje jezikov občini in ustanovam. V Škofji loki pa je univerza za tretje življenjsko obdobje ustanovila Marinkino knjižnico: starejši in drugi krajani podarjajo knjižnici svoje knjige, upokojena knjižničarka pa jih ureja po vseh načelih bibliotekarstva. Knjižnica, ki so jo prebelili in uredili sami, je postala sedež krajevnih prireditev, odprt za vse

The European Certificate
of Intergenerational Learning

Lifelong
Learning

krajane na mnogih univerzah za tretje življenjsko obdobje nastajajo raziskave in študije, ki so v podporo razvoju kulturnega turizma v kraju. V Trbovljah denimo so starejši študenti naredili študijo Teknilo jim je, o prehrani in navadah rudarjev.

Na slovenski univerzi za tretje življenjsko obdobje pa prav zdaj pripravljamo tudi izobraževanje za svoje študente, da bodo razumeli disleksijo. Disleksija med genialnostjo in izločenostjo smo ta program poimenovali. Ob izteku programa bodo starejši študenti pomagali mlajšim in starejšim od sebe, ki imajo dislektične prednosti ali težave. Navadno so dislektiki zelo ustvarjalni, mislijo hitro, a drugače.. Poleg univerze za tretje življenjsko obdobje seveda tudi drugi, denimo Inštitut Antona Trstenjaka, društva upokojencev, Slovenska filantropija stanovska društva, knjižnice itd. Dobro skrbijo za povezave med rodovi.

»Danes imamo za vredno predvsem tisto, kar se godi tu in zdaj. Ko sem se s svojimi mladimi študenti andragogike pogovarjala o izobraževanju odraslih, sem za primer navedla film o uvajanju malo izobraženih v svet računalništva in hkratnem učenju angleškega jezika, ki smo ga z Mimikom Andresom Valdèsom posneli pred 35-timi leti. Moji mladi študentje so mi takrat rekli: ali nam ne morete navesti bolj sodobnega primera in vira. Odgovorila sem, da bi bila silno vesela, če bi bila danes, v tem trenutku katerakoli banka pripravljena vložiti toliko denarja v razvoj izobraževalnega programa in v snemanje dragega filma, za malo izobražene. Izobraževalni program je bil v vseh pogledih izjemen in uspešen: ljudi je prepričal, da se je vredno izobraževati.

Zanikanje preteklega izkustva in s tem zanikanje vrednot starejših ljudi je tragika današnjega časa. Zato danes potrebujemo tudi politične mehanizme, da pride do sodelovanja med starejšimi in mlajšimi. VOLJO IN ZNANJE ŽE IMAMO« meni dr. Findeisen.